



## The structural equation modeling of the relationship between personality traits and addiction tendencies in adolescents: the mediating role of emotional well-being

Nasrin Naderifar<sup>1</sup>, Bahman Akbari<sup>2</sup>, Abbas Sadeghi<sup>3</sup>

1. Ph.D Candidate in General Psychology, Rasht Branch, Islamic Azad University, Rasht, Iran. E-mail: [naderifar4n@gmail.com](mailto:naderifar4n@gmail.com)

2. Professor, Department of Psychology, Rasht Branch, Islamic Azad University, Rasht, Iran. E-mail: [akbari@iau.rasht.ac.ir](mailto:akbari@iau.rasht.ac.ir)

3. Associate Professor, Department of Counseling, Guilan University, Rasht, Iran. E-mail: [asadeghi@Guilan.ac.ir](mailto:asadeghi@Guilan.ac.ir)

### ARTICLE INFO

**Article type:**  
Research Article

**Article history:**  
Received 02 August 2023  
Received in revised form  
01 September 2023  
Accepted 07 October  
2023  
Published Online 20  
March 2024

**Keywords:**  
Personality Traits,  
Addiction Tendency,  
Emotional Well-being,  
Adolescents

### ABSTRACT

**Background:** Research has shown that the tendency to addiction is influenced by personality characteristics and through mediating variables including emotional well-being as emotional and cognition values and mental experience of positive emotions and life satisfaction. but there is a research gap in the researched population.

**Aims:** The present study was conducted with the aim of investigating structural equation modeling of the relationship between personality traits and addiction tendencies in adolescents: the mediating role of emotional well-being.

**Methods:** This research was of a descriptive-correlation type with structural equations. The statistical population of the present study was all male students of the second secondary level of public high schools in Rasht city in the academic year of 2019-2019, numbering 16451 students. In order to determine the sample size, the number of 300 male students was selected multi stage cluster sampling method and completed the five-factor questionnaires of Neo personality of Costa & McCrae (1970), emotional well-being scale of Keyes and Magyarmo (2003) and Farjad addiction tendency questionnaire (2006) were completed. Data were analyzed with Pearson correlation coefficient, path analysis and structural equations and with spss 19 and amos 22 software.

**Results:** The results showed that the direct effect of extroversion (0.21) and emotional irritation (0.22) on addiction tendency is positive and significant ( $P < 0.05$ ). Also, the indirect effect of psychological irritation through emotional well-being on addiction tendency was significant.

**Conclusion:** According to the obtained results, it can be said that the personality traits of extroversion and neuroticism directly and neuroticism indirectly had an effect on the level of addiction tendency, Therefore, focusing on the results of the current research, can be to reduce the tendency to addiction in adolescents.

**Citation:** Naderifar, N., Akbari, B., & Sadeghi, A. (2024). The structural equation modeling of the relationship between personality traits and addiction tendencies in adolescents: the mediating role of emotional well-being. *Journal of Psychological Science*, 23(133), 113-128. [10.52547/JPS.23.133.113](https://doi.org/10.52547/JPS.23.133.113)

*Journal of Psychological Science*, Vol. 23, No. 133, 2024

© The Author(s). DOI: [10.52547/JPS.23.133.113](https://doi.org/10.52547/JPS.23.133.113)



✉ **Corresponding Author:** Bahman Akbari, Professor, Department of Psychology, Rasht Branch, Islamic Azad University, Rasht, Iran.

E-mail: [akbari@iau.rasht.ac.ir](mailto:akbari@iau.rasht.ac.ir), Tel: (+98) 9111361102

## Extended Abstract

### Introduction

Over the past few decades, the phenomenon of drug addiction and abuse and the tendency to it has increased worldwide for various reasons (Colledge and et al, 2020). adolescents are one of the groups that have the greatest risk in tendency

to use drug. The increasing tendency to use drugs is considered as one of these problems, especially among adolescents and young people (Yani, Palutturi, Amiruddin & Nasir, 2022).

personality traits are one of the most important factors that play a significant role in humans behavior. The word character in English is borrowed from the Latin word persona, and it originally refers to the masks worn by theater actors in ancient Greek plays, which also includes their roles (Kunst, Lefringhausen, Sam, Berry & Dovidio, 2021).

In this regard, in the emotional part, one of the variables that has been studied in the field of psychological studies in the country in recent years is emotional well-being that can be effective in the tendency to addiction. The emotional dimension of well-being that known as emotional well-being is defined as the mental experience of positive emotions and satisfaction with life. This construct has also been defined as positive psychological functioning, good relationships with others, and a realistic sense of self (McAnaney and et al., 2015).

According to the materials mentioned in the theoretical and research dimension and the final summary, it can be said that adolescents due to their conditions and need to sensation seeking, new experiences and independence in decision making are one of the most important groups that have a high risk of tendency to use drug; Therefore, the present study has been conducted to answer the question whether the structural equation modeling of the relationship between personality traits and the tendency to addiction in adolescents: the mediating role of emotional well-being has a good fit, as well as the direct and indirect effects of the research variable are significant on the tendency to addiction in adolescents?

### Method

This research, in terms of method, is one of the descriptive studies of the correlation type with structural equations. The statistical population of the current study includes all the male students of the second secondary level of public high schools in Rasht city in the academic year of 2020-2021 with 16451 male students. A number of 300 male students from second secondary schools selected with the multi-stage cluster sampling method and completed five factors of neo personality (Costa and McGarry, 1970), emotional well-being scale (Keyes et al., 2002) and tendency tendency to addiction (Mousavi et al., 2015). The results were analyzed with Pearson's correlation coefficient and path analysis and with spss 19 and Amos 22 software.

### Results

According to the table 1, there are significant relationship between personality traits of neuroticism (0.44), extroversion (-0.21), openness (-0.13), agreeableness (-0.22) and responsibility (-0.23), and emotional well-being (-0.54) with addiction tendency.

According to the table 2, the direct effect of extroversion (0.21) and neuroticism (0.23) on addiction tendency is positive and significant ( $P < 0.05$ ). but, responsibility (-0.07), openness (-0.03) and agreeableness (0.03) do not have a significant direct effect on addiction tendency ( $P > 0.05$ ).

According to the table 3, the indirect effect of personality traits of psychopathy on addiction tendency is significant. Because the critical value of the test is greater than 1.96 and the significance level of the test is less than 0.05. Therefore, it can be said that neurotic personality traits have a negative and significant indirect effect on adolescents' tendency to addiction through emotional well-being.

Table 1. Correlation matrix of research variables

Study Variables	1	2	3	4	5	6	7
1 Neuroticism	1						
2 extroversion	-0.57**	1					
3 openness	-0.18**	0.38**	1				
4 Agreeableness	-0.51**	0.55**	0.36**	1			
5 Conscientiousness	-0.52**	0.64**	0.48**	0.58**	1		
6 Emotional well-being	-0.67**	0.51**	0.19*	0.36**	0.46**	1	
7 Tendency to addiction	-0.44**	-0.21**	-0.13*	0.22**	-0.23**	-0.50*	1

\*p= 0.05; \*\*p= 0.01

Table 2. Direct path coefficients

Predictive Variables		B	SE	$\beta$	P
Extroversion →	Tendency to addiction	0.21	0.08	0.276	0.020
Neuroticism →	Tendency to addiction	0.23	0.10	2.30	0.015
Openness →	Tendency to addiction	-0.07	0.10	0.74	0.46
Agreeableness →	Tendency to addiction	0.03	0.10	0.28	0.78
Conscientiousness →	Tendency to addiction	-0.03	0.07	0.47	0.64

Table 3. Indirect path coefficients

Predictive Variables		B	SE	$\beta$	P
Neuroticism →	Emotional well-being → Tendency to addiction	-0.01	0.02	0.72	0.47
extroversion →	Emotional well-being → Tendency to addiction	0.07	0.13	2.37	0.02
openness →	Emotional well-being → Tendency to addiction	0.04	0.02	1.84	0.07
Agreeableness →	Emotional well-being → Tendency to addiction	0.01	0.02	0.31	0.76
Conscientiousness →	Emotional well-being → Tendency to addiction	0.00	0.01	0.19	0.85

## Conclusion

The present study was conducted with the aim of modeling the structural equations of the relationship between personality traits and addiction tendencies in adolescents with the mediating role of emotional well-being. The results showed that the direct effect of extroversion on addiction tendency is negative and significant. Neuroticism has a positive and significant effect on addiction tendency; But responsibility, openness, and agreeableness do not have a significant direct effect on addiction tendency. The results of the present study are similar with the findings of Maghanlou et al (2022), Skora et al. (2020), Mami et al (2014) and Cohen et al (2007). No discordant findings were observed. In the explanation obtained, it can be said that people with substance abuse have a different level of extroversion and desire for new experiences, as well as neuroticism, so that people with substance abuse have even a higher level of psychosis and lack of mental health. (Mami et al., 2012).

Also, the results showed that personality traits have an indirect effect on the tendency to addiction in adolescents through emotional well-being. According to the results, the indirect effect of psychotic

personality traits on addiction tendency is significant. The results of various studies such as Miller et al. (2014), Deluchio et al (2016) are similar to the present study. In the explanation obtained, it can be said that people with a high level of emotional well-being show more flexible behaviors and create better relationships with others (Pioustar et al, 2010). This process can become more important when the positive effects of emotional well-being can also moderate personality traits such as irritability, in fact, well-being and emotional regulation and positive expression of emotions can be the basis for reducing personality disorder such as depression, stress, and impulsivity (Deluccio et al, 2016).

One of the limitations of this research is the limitation of this research to a geographical area, that is, the students of Rasht city. Also, due to the spread of the Corona virus, the present research was conducted online and virtually. It is suggested that in future researches, efforts should be made to conduct research and distribute questionnaires face-to-face, and to use interviews to collect data. It is also suggested that through interaction with parents and training of interventions based on parent management training (PMT) and influencing the formation of

children's personality in elementary ages, create the field of development and formation of strong and resistant personalities against the factors that drive tendency to use drug in adolescents. Through the implementation of interventions based on emotion regulation in schools for students, by improving the level of emotional well-being in students, the ground for reducing the desire and tendency to addiction in students should be provided.

### **Ethical Considerations**

**Compliance with ethical guidelines:** This article is taken from the doctoral dissertation of the first author in the field of general psychology at Islamic Azad University, Rasht branch with IR.IAU.RASHT..REC.1400.021. The necessary permits to conduct the research have been approved and issued by the university. In order to obtain the informed and free consent of the participants, first, the purpose of conducting the research and how to do it were clearly explained to the participants, and after obtaining written consent, they participated in the study. The researchers were assured that their personal data would remain confidential.

**Funding:** This study was conducted as a PhD thesis with no financial support.

**Authors' contribution:** This article was extracted from the doctoral thesis of the first author with the guidance of the second author and the advice of the third author.

**Conflict of interest:** This article is taken from a doctoral thesis and does not conflict with personal or organizational interests. The authors declare no conflict of interest in relation to this research.

**Acknowledgments:** I would like to appreciate the supervisor, the advisors, the parents in the study, as well as students and administrators of schools and education in Rasht who cooperated and helped in the implementation of the research.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی  
رتال جامع علوم انسانی



## مدل‌یابی معادلات ساختاری رابطه بین ویژگی‌های شخصیتی با گرایش به اعتیاد در نوجوانان: نقش میانجی‌گر بهزیستی هیجانی

نسرین نادری فر<sup>۱</sup>، بهمن اکبری<sup>۲</sup>، عباس صادقی<sup>۳</sup>

۱. دانشجوی دکتری روانشناسی عمومی، واحد رشت، دانشگاه آزاد اسلامی، رشت، ایران.

۲. استاد تمام، گروه روانشناسی، واحد رشت، دانشگاه آزاد اسلامی، رشت، ایران.

۳. دانشیار، گروه مشاوره، دانشگاه گیلان، رشت، ایران.

### چکیده

### مشخصات مقاله

**زمینه:** تحقیقات نشان داده است گرایش به اعتیاد تحت تأثیر ویژگی‌های شخصیتی و از طریق متغیرهای میانجیگر از جمله بهزیستی هیجانی به عنوان ارزش‌های عاطفی هیجانی شناختی و تجربه ذهنی عواطف مثبت و رضایت از زندگی تحت تأثیر قرار گیرد اما در جامعه مورد تحقیق در این زمینه خلاء پژوهشی وجود دارد.

**هدف:** پژوهش حاضر با هدف بررسی مدل‌یابی معادلات ساختاری رابطه بین ویژگی‌های شخصیتی با گرایش به اعتیاد در نوجوانان: نقش میانجی‌گر بهزیستی هیجانی انجام شده است.

**روش:** این پژوهش از نوع توصیفی-همبستگی با معادلات ساختاری بود. جامعه آماری پژوهش حاضر، تمامی دانش‌آموزان پسر مقطع متوسطه دوم دبیرستان‌های دولتی شهر رشت در سال تحصیلی ۱۴۰۰-۱۳۹۹ به تعداد ۱۶۴۵۱ دانش‌آموز بود. جهت تعیین حجم نمونه، تعداد ۳۰۰ دانش‌آموز پسر، با روش نمونه‌گیری خوشه‌ای چندمرحله‌ای به عنوان نمونه پژوهش انتخاب و پرسشنامه‌های پنج‌عاملی شخصیت نئو (کاستا و مک‌گری، ۱۹۷۰)، مقیاس بهزیستی هیجانی (کیز و همکاران، ۲۰۰۲) و پرسشنامه گرایش به اعتیاد (فرجاد و همکاران، ۱۳۸۵) را تکمیل نمودند. داده‌ها با ضریب همبستگی پیرسون، تحلیل مسیر و معادلات ساختاری و با نرم‌افزار SPSS-19 و AMOS-22 تحلیل شد.

**یافته‌ها:** نتایج نشان داد اثر مستقیم برون‌گرایی (۰/۲۱) و روان‌آزردگی (۰/۲۲) بر گرایش به اعتیاد معنی‌دار است ( $P < ۰/۰۵$ ). همچنین اثر غیرمستقیم روان‌آزردگی از طریق بهزیستی هیجانی بر گرایش به اعتیاد معنی‌دار بود.

**نتیجه‌گیری:** با توجه به نتایج به دست آمده می‌توان گفت ویژگی‌های شخصیتی برون‌گرایی و روان‌آزردگی به صورت مستقیم و روان‌آزردگی به شکل غیرمستقیم و با میانجی‌گری بهزیستی هیجانی بر سطح گرایش به اعتیاد اثر داشتند؛ لذا با تمرکز بر نتایج پژوهش حاضر می‌توان زمینه کاهش گرایش به اعتیاد در نوجوانان را مهیا کرد.

**استناد:** نادری فر، نسرین؛ اکبری، بهمن؛ و صادقی، عباس (۱۴۰۳). مدل‌یابی معادلات ساختاری رابطه بین ویژگی‌های شخصیتی با گرایش به اعتیاد در نوجوانان: نقش میانجی‌گر بهزیستی هیجانی. مجله علوم روانشناختی، دوره ۲۳، شماره ۱۳۳، ۱۱۳-۱۲۸.

مجله علوم روانشناختی، دوره ۲۳، شماره ۱۳۳، ۱۴۰۳. DOI: [10.52547/JPS.23.133.113](https://doi.org/10.52547/JPS.23.133.113)



✉ نویسنده مسئول: بهمن اکبری، استاد تمام، گروه روانشناسی، واحد رشت، دانشگاه آزاد اسلامی، رشت، ایران. رایانامه: [akbari@iaurasht.ac.ir](mailto:akbari@iaurasht.ac.ir)

تلفن: ۰۹۱۱۱۳۶۱۱۰۲



## مقدمه

طی چند دهه گذشته پدیده اعتیاد<sup>۱</sup> و سوء مصرف مواد مخدر<sup>۲</sup> و گرایش به آن به دلایل گوناگون در سراسر جهان افزایش یافته است (کالدگ و همکاران، ۲۰۲۰). بیکاری، نابسامانی اوضاع اقتصادی، تنهایی، احساس بی‌پناهی، دوستان ناباب، فشارهای روحی-روانی، دسترسی آسان و مواردی از این دست از جمله علل و عوامل گرایش فرد به سوء مصرف مواد مخدر به شمار می‌آیند (ویرز و ورشچور، ۲۰۲۱). گرایش به اعتیاد و سوء مصرف مواد یکی از نگرانی‌های بزرگ بهداشتی و درمانی در جوامع در حال توسعه مثل ایران می‌باشد (مختارپور، گودرزی، تقوی و فقیهی، ۱۴۰۰). از گروه‌هایی که بیشترین خطر را در گرایش و به سمت مصرف مواد دارند، نوجوانان<sup>۳</sup> هستند. نتایج مطالعات نشان داده است افزایش روزافزون گرایش به مصرف مواد مخدر به عنوان یکی از این مشکلات به خصوص در بین نوجوانان و جوانان به حساب می‌آید (یانی، پالوتاری، امیرالدین و نصیر، ۲۰۲۲).

صاحب‌نظران اعتیاد را نوعی پاسخ فیزیولوژیکی بدن به مصرف مستمر مواد اعتیادآور یا یک موضوع خاص می‌دانند که دو بُعد جسمانی و روانی انسان را تحت تأثیر قرار می‌دهد (آپالکووا، بوتسوکایا، ساکلفورد و برنهارد، ۲۰۲۰). بُعد جسمی اعتیاد همان پاسخ فیزیولوژیکی به دریافت مواد اعتیادآور و تأثیرات آن بر بدن است و بُعد روانی آن به احساس لذت، سرخوشی و تمرکز بعد از مصرف مواد اشاره دارد. به عبارتی می‌توان از آن به نوعی وابستگی روانی و جسمی یاد کرد که بر دستگاه عصبی انسان اثر می‌گذارد و موجب اختلال در کارکرد فیزیولوژیکی او می‌شود (میلر، کیورستین و ریتولد، ۲۰۲۰). افزایش سطح اعتیادپذیری نوجوانان و شیوع اعتیاد در بین آن‌ها بسیار نگران‌کننده است (یانی و همکاران، ۲۰۲۲)؛ زیرا اکثر نوجوانانی که مصرف مواد را در سال‌های اولیه نوجوانی آغاز می‌نمایند به مصرف این ماده در سال‌های آینده ادامه می‌دهند و میزان مصرف مواد و مشکلات مرتبط با آن نیز مرتباً افزایش می‌یابد (کالج و همکاران، ۲۰۲۰).

گرایش به اعتیاد به عنوان یک پدیده و چالش بزرگ اجتماعی تحت تأثیر علل و عوامل مختلفی قرار دارد، ویژگی‌های شخصیتی<sup>۴</sup> از جمله عوامل

فردی هستند که در گرایش به اعتیاد نقش پررنگی دارند (اسدی، شریفی و طاهری، ۱۴۰۱). هریک از رویکردهای روانشناختی، تعریف متفاوتی از آن ارائه کرده‌اند. از آن‌رو که شخصیت، به صفات یا گرایش‌هایی اطلاق می‌شود که به تفاوت‌های فردی در رفتار منجر می‌شود و در شرایط و موقعیت‌های گوناگون از ثبات و تداوم برخوردار است و در بسیاری از موقعیت‌های زندگی فردی و اجتماعی، تعیین‌کننده رفتارهای جاری و آتی افراد هستند. واژه شخصیت در انگلیسی از واژه لاتین پرسونا اقتباس شده است و در اصل اشاره به نقاب‌هایی دارد که توسط هنرپیشگان تئاتر در نمایش‌های یونان باستان به صورت زده می‌شد و در عین حال دربردارنده نقش آن نیز بوده است (کونست، لفرینگهاوزن، اسکار و اویدی، ۲۰۲۱)؛ تیپ شخصیتی می‌تواند پیش‌بینی‌کننده اولویت‌های سازمانی برای حل مسئله و تصمیم‌گیری (آپالکووا و همکاران، ۲۰۲۰) و بهزیستی باشد (راتمن و شرم، ۲۰۲۳). ویژگی‌های شخصیتی می‌تواند بهزیستی اجتماعی، روانشناختی و معنوی افراد را ارتقاء دهد و این می‌تواند مانند مانعی بر سر راه گرایش به اعتیاد نیز باشد (طاهری، نعیمی، امیرفخرایی و آتش‌افروز، ۱۴۰۱). ویژگی‌های شخصیتی می‌تواند نوجوانان را درگیر تنهایی و رفتارهای اجتنابی کرده و این شرایط زمینه‌ساز گرایش به اعتیاد را در آن‌ها افزایش می‌دهد (موند، فرودینگ، مویوس، هورن و نیر، ۲۰۱۹). نتایج مطالعات حاکی از نقش شخصیت در آمادگی و گرایش به اعتیاد است. در این راستا، ناوی و همکاران (۲۰۲۱) در پژوهشی نشان دادند ویژگی‌های شخصیتی شامل تکانش‌گری بالا، سرکشی؛ اختلال در تنظیم هیجان در گرایش به اعتیاد نقش داشتند. مغاللو و والیوند (۱۴۰۱) نشان دادند گرایش به اعتیاد بر اساس صفات مدل پنج‌عاملی شخصیت با میانجی‌گری تاب‌آوری روان رنجورخوبی، برون‌گرایی، گشودگی نسبت به تجارب و باوجدان بودن رابطه غیرمستقیمی با میانجی‌گری قابل پیش‌بینی بود. همچنین اسکورا و همکاران (۲۰۲۰) نیز نقش فرآیندهای عصب‌شناختی را در رابطه بین ابعاد شخصیت و گرایش به مصرف مواد را تأیید کردند. نتایج مطالعه مامی و همکاران (۱۳۹۲) نیز حاکی از نقش ویژگی‌های شخصیت در گرایش به اعتیاد داشت.

3. adolescents

4. personality characteristics

1. addiction

2. drug abuse

که مواد مصرف می‌کنند بهزیستی کمتری در مقایسه با افراد سالم دارند. پژوهش دلوچو و همکاران (۲۰۱۶) نیز نشان داد که افراد معتاد به مواد مخدر از دل‌بستگی ناایمن رنج می‌برند، احساس درماندگی می‌کنند و در نتیجه بهزیستی هیجانی کمتری دارند. همچنین کارائو و آکدمیر (۲۰۱۹) در پژوهش خود به این نتیجه رسیدند که نوجوانانی که دچار اعتیاد هستند نسبت به سایر نوجوانان، مشکلات بیشتری در بهزیستی هیجانی، شناسایی و توصیف هیجانات و احساساتشان و تنظیم هیجان دارند. فیاضی‌بروجنی و عزیزی (۱۳۹۸) نشان دادند بهزیستی هیجانی می‌تواند گرایش به اعتیاد نوجوانان را پیش‌بینی کند.

با توجه به مطالب اشاره شده در بعد نظری و پژوهشی و جمع‌بندی این مطالب، می‌توان گفت که نوجوانان با توجه به شرایطی که دارند و نیاز به هیجان‌خواهی، تجارب نو و استقلال در تصمیم‌گیری، از مهم‌ترین گروه‌ها هستند که خطر بالای گرایش به سمت اعتیاد را دارند. آن‌ها هنوز به تجربه لازم جهت تصمیم‌گیری بهتر و منطقی‌تر نرسیده‌اند و می‌توانند طعمه سودجویان در مسیر گرایش به اعتیاد باشند؛ لذا باید به دنبال عوامل سبب ساز و تداوم‌بخش گرایش به اعتیاد در نوجوانان گشت. در همین ارتباط باید اشاره نمود که با توجه به اهمیت گرایش به اعتیاد در نوجوانان، مطالعات گسترده‌ای در این ارتباط در داخل کشور انجام شده است، اما خلاء وجود مطالعات شبیه به پژوهش حاضر که اثرات مستقیم و غیرمستقیم ویژگی‌های شخصیت در گرایش به اعتیاد در گروه‌هایی مانند نوجوانان کاملاً احساس می‌گردد که این خلاء پژوهشی زمینه‌ساز انجام پژوهش حاضر شده است؛ بر این اساس مطالعه حاضر در جهت پاسخ به این سؤال انجام شده است که آیا مدل‌یابی معادلات ساختاری رابطه بین ویژگی‌های شخصیتی با گرایش به اعتیاد در نوجوانان: نقش میانجی‌گر بهزیستی هیجانی از برآزش مطلوبی برخوردار است، همچنین اثرات مستقیم و غیرمستقیم متغیرهای پژوهش بر گرایش به اعتیاد در نوجوانان معنی‌دار است؟

## روش

**الف) طرح پژوهش و شرکت‌کنندگان:** جامعه آماری پژوهش حاضر، شامل تمامی دانش‌آموزان پسر مقطع متوسطه دوم دبیرستان‌های دولتی شهر رشت در سال تحصیلی ۱۴۰۰-۱۳۹۹ بود. براین اساس جامعه آماری این

در نهایت با توجه به اینکه متغیرهای ذکر شده در ارتباط با گرایش به اعتیاد به صورت اثر مستقیم بررسی شد، اما باید اشاره نمود که در بسیاری از مواقع در ارتباط متغیر ذکر شده شامل ویژگی‌های شخصیتی، عوامل و متغیرهایی می‌توانند به صورت میانجی اثرات این متغیرها را بر گرایش به اعتیاد تعدیل کرده و اثر متغیرها را کم یا زیاد کند که این فرآیند نیازمند انجام مطالعات هدفمند و جامع است؛ در همین راستا، در بخش هیجانی، یکی از متغیرهایی که در سالیان گذشته در حوزه مطالعات روانشناسی کشور مورد بررسی قرار گرفته است، بهزیستی هیجانی<sup>۱</sup> است (سهرابی و قلمی، ۱۳۹۸). بهزیستی ذهنی به ارزیابی کلی فرد از کیفیت زندگی‌اش گفته می‌شود و بهزیستی روانشناختی، بهزیستی هیجانی و بهزیستی اجتماعی جزو مؤلفه‌های اصلی بهزیستی ذهنی محسوب می‌شوند (داینر، ۲۰۰۰). همچنین، بهزیستی می‌تواند مجموعه‌ای از ارزش‌های عاطفی-هیجانی، انگیزشی و شناختی برای فرد باشد (دیونگ و تیوریوس، ۲۰۲۳).

بعد هیجانی بهزیستی با اصطلاح بهزیستی هیجانی، به عنوان یک شاخص کلیدی سلامت عمومی در نظر گرفته می‌شود. برای این سازه روانشناختی، تعریف قابل‌قبولی که مورد موافقت همگان باشد، وجود ندارد، اما به طور کلی به صورت تجربه ذهنی عواطف مثبت و رضایت از زندگی تعریف می‌شود. این سازه، همچنین به عنوان عملکرد روانشناختی مثبت، روابط خوب با دیگران و احساس واقع‌بینی نسبت به خود تعریف شده است (مک‌آنی و همکاران، ۲۰۱۵). نتایج تحقیقات نشانگر آن است که افراد معتاد به لحاظ بهزیستی و سلامتی در وضعیت مطلوبی قرار ندارند و میزان کمتری از بهزیستی را گزارش می‌کنند (کارائو و آکدمیر، ۲۰۱۹). افراد با بهزیستی هیجانی بالا، هیجان‌های مثبت بیشتری را تجربه می‌کنند، از گذشته، آینده خودشان، دیگران و رویدادها و حوادث پیرامون‌شان ارزیابی مثبتی دارند و آن‌ها را خوشایند توصیف می‌کنند (عثمان، دورکین، اینبار، پیچگولد و فیشتاین، ۲۰۲۰).

بهزیستی هیجانی در تمام جنبه‌های تجربه کودکان و نوجوانان نفوذ می‌کند و به عنوان یک عنصر ضروری برای سلامت روان و کاهش اضطراب و نیز جزء اصلی سلامت به طور کلی ظاهر شده است (بواتر و شارلپز، ۲۰۲۱). در این راستا مطالعه میلر و همکاران (۲۰۱۴) در پژوهشی نشان دادند افرادی

<sup>1</sup>. emotional well-being

پذیرش، سازگاری و وظیفه‌شناسی به ترتیب ۰/۷۳، ۰/۶۹، ۰/۷۵، ۰/۷۱ و ۰/۷۷ به دست آمد.

مقیاس بهزیستی هیجانی<sup>۲</sup>: برای سنجش بهزیستی هیجانی، روانشناختی و اجتماعی بکار می‌رود که توسط کیز و همکاران (۲۰۰۳) ساخته شده است و از ۴۵ سؤال تشکیل شده است. در این پرسشنامه، ۱۲ سؤال اول مربوط به بهزیستی هیجانی، ۱۸ سؤال بعدی مربوط به بهزیستی روانشناختی می‌باشد و در نهایت ۱۵ سؤال بعدی مربوط به بهزیستی اجتماعی می‌باشد (خدایی و شگری، ۱۳۸۸). روش پاسخگویی بر اساس طبق لیکرت شامل تمام مدت، بیشتر اوقات، بعضی اوقات، کمی، هرگز و روش نمره‌گذاری به صورت ۵ درجه‌ای از ۱ تا ۵ است. کمترین نمره ۱۲ و حداکثر نمره ۶۰ است. پایایی این پرسشنامه در پژوهش گلستانی‌بخت (۱۳۸۶) ۰/۸۷ است. ذکر شده است. ضرایب آلفای کرونباخ در پژوهش خدایی و شگری (۱۳۸۸) برای مقیاس‌های عاطفه مثبت و عاطفه منفی به ترتیب ۰/۸۷ و ۰/۸۴ به دست آمد. در رابطه با پایایی، پس از اجرای مقدماتی آن بر روی گروه ۳۰ نفری، ضریب آلفای کرونباخ پرسشنامه بهزیستی ذهنی برابر با ۰/۸۷ به دست آمد که نشان از وجود پایایی مطلوب پرسشنامه است. لازم به ذکر است در این مطالعه فقط از مقیاس بهزیستی هیجانی با ۱۲ سؤال استفاده شد. همچنین پایایی ابزار با استفاده از آلفای کرونباخ، ۰/۷۱ به دست آمد.

پرسشنامه گرایش به اعتیاد<sup>۳</sup>: پرسشنامه گرایش به مواد مخدر توسط فرجاد (۱۳۸۵) طراحی و اعتباریابی شده است. این پرسشنامه شامل ۱۶ گویه بسته پاسخ بر اساس طیف پنج درجه‌ای لیکرت می‌باشد، سه بعد محیطی، فردی و اجتماعی را مورد سنجش قرار می‌دهد. این پرسشنامه توسط احمدی و قاسمی‌پور (۱۴۰۰) اعتباریابی شده است. سؤال‌های پرسشنامه بر اساس مقیاس پنج درجه‌ای لیکرت شامل خیلی زیاد (۵)، زیاد (۴)، تا اندازه‌ای (۳)، کم (۲)، خیلی کم (۱) بود. همچنین حداقل نمره، ۱۶، حد متوسط ۴۸ و حداکثر نمرات، ۸۰ به دست می‌آید. در پژوهش احمدی و قاسمی‌پور (۱۴۰۰) روایی صوری و محتوایی پرسشنامه مورد تأیید قرار گرفت. ضرایب پایایی کل پرسشنامه‌های پژوهش در پژوهش احمدی و قاسمی‌پور (۱۴۰۰) نیز پایایی ابزار ۰/۸۷ به دست آمد. در پژوهش حاضر، پایایی ابزار با استفاده از آلفای کرونباخ، ۰/۷۶ به دست آمد.

پژوهش (براساس آمار اخذ شده از آموزش و پرورش شهرستان رشت در سال تحصیلی ۱۴۰۰-۱۳۹۹) شامل ۱۶۴۵۱ دانش‌آموز پسر بود. انتخاب نمونه‌ها در پژوهش حاضر، با روش نمونه‌گیری خوشه‌ای چندمرحله‌ای انجام شد. در این پژوهش، دانش‌آموزان در سه مرحله، با استفاده از واحدهای نمونه‌گیری مختلف انتخاب شدند. جهت تعیین حجم نمونه، تعداد ۳۰۰ دانش‌آموز پسر از مدارس متوسطه دوم، با توجه به نظر تباچنیک و فیدل (۲۰۰۷) در خصوص برآورد حجم نمونه برای مطالعات مدل‌یابی و معادلات ساختاری، تعداد ۳۰۰ نفر از دانش‌آموزان پسر مدارس متوسطه به عنوان نمونه پژوهش انتخاب شدند. توزیع پرسشنامه‌ها به صورت آنلاین و در بستر شبکه مجازی شاد انجام گرفت.

## ب) ابزار

پرسشنامه پنج عاملی شخصیت نئو: پرسشنامه پنج عامل بزرگ<sup>۱</sup> توسط کاستا و مک‌گری (۱۹۷۰) ساخته شد. این ابزار ۶۰ سؤال دارد که پنج عامل اصلی شخصیت، شامل برونگرایی، روان‌رنجورخویی، سازگاری، وظیفه‌شناسی و پذیرش را به وسیله عبارات کوتاه اندازه‌گیری می‌کند. این پرسشنامه امکان اندازه‌گیری ابعاد پنج گانه شخصیت را فراهم می‌کند (جان و سرواستاوا، ۱۹۹۹؛ نقل از حبیبی‌فر و همکاران، ۱۳۹۹). پرسشنامه پنج عاملی که در ایران توسط شگری (۱۳۸۳) مورد استفاده قرار گرفته، براساس مقیاس پنج درجه‌ای از کاملاً مخالف (۱) تا کاملاً موافق (۵) درجه‌بندی می‌شود. حداقل نمره ۶۰ و حداکثر ۳۰۰ است. سؤالات با اجماع نظر متخصصان و به کمک تحلیل‌های تجربی سؤال، برای دست‌یابی به صفات اصلی که به پنج عامل بزرگ شخصیت اشاره می‌کنند، انتخاب شدند (رامستد و جان، ۲۰۰۷؛ نقل از تقی‌لو، زارع بهرام‌آبادی و آرین، ۱۳۸۹). مک‌گری و کاستا (۲۰۰۴) ضریب همبستگی این آزمون را با آزمون نئو ۲۴۰ سؤالی برای پنج عامل A، O، E، N و C به ترتیب ۰/۸۳، ۰/۸۳، ۰/۹۱، ۰/۷۶ و ۰/۸۶ گزارش کردند. حق‌شناس (۱۳۸۸) در تحقیق خود ضریب همبستگی بین نمره‌های شاخص‌های A، O، E، N و C را به ترتیب ۰/۹۰، ۰/۹۱، ۰/۷۷ و ۰/۸۷ گزارش کرده است. در پژوهش حاضر نیز، ضریب آلفای کرونباخ برای عامل‌های روان‌رنجورخویی، برونگرایی،

3. addiction tendency questionnaire

1. big five inventory

2. emotional well-being scale



## یافته‌ها

تعداد ۳۰۰ نفر از دانش‌آموزان پسر مقطع متوسطه دوم در پژوهش حاضر بودند. میانگین سنی دانش‌آموزان ۱۷/۱۱ و انحراف استاندارد ۲/۴۹ می‌باشد. همچنین از نظر پایه تحصیلی تعداد ۹۵ نفر (۳۱/۷٪) در پایه دهم، تعداد ۱۰۳ نفر (۳۴٪) در پایه یازدهم و ۱۰۲ نفر (۳۴/۳٪) در پایه دوازدهم را شامل شدند.

در جدول ۱، شاخص‌های توصیفی متغیرهای پژوهش ارائه می‌شوند. در جدول ۱ این شاخص‌ها ارائه شده‌اند که نشان می‌دهند داده‌ها از پراکندگی لازم جهت انجام مدل‌یابی معادلات برخوردارند.

جدول ۱. شاخص‌های توصیفی متغیرهای پژوهش

متغیر	میانگین	انحراف معیار	چولگی	کشیدگی
روان‌آزردگی	۲۱/۴۸	۹/۴۷	۰/۱۱	-۰/۱۹
برونگرایی	۲۶/۰۴	۷/۵۱	-۰/۶۷	۰/۷۷
گشودگی	۲۶/۶۶	۷/۴۸	-۰/۲۳	۱/۱۶
موافق بودن	۲۶/۰۴	۵/۹۵	-۰/۸۳	۱/۶۸
مسئولیت‌پذیری	۳۲/۵۳	۷/۷۲	-۰/۷۶	۱/۳۵
بهبودی هیجانی	۳۸/۲۴	۱۱/۱۱	-۰/۳۵	-۰/۱۸
گرایش به اعتیاد	۵۹/۴۵	۱۱/۶۵	-۰/۹۴	۱/۳۵

جدول ۲. ماتریس همبستگی متغیرهای پژوهش

شماره	متغیر	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷
۱	روان‌آزردگی	۱						
۲	برونگرایی	۰/۵۷**	۱					
۳	گشودگی	-۰/۱۸**	۰/۳۸**	۱				
۴	موافق بودن	-۰/۵۱**	۰/۵۵**	۰/۳۶**	۱			
۵	مسئولیت‌پذیری	-۰/۵۲**	۰/۶۴**	۰/۴۸**	۰/۵۸**	۱		
۶	بهبودی هیجانی	-۰/۶۷**	۰/۵۱**	۰/۱۹*	۰/۳۶**	۰/۴۶**	۱	
۷	گرایش به اعتیاد	۰/۴۴**	-۰/۲۱*	-۰/۱۳*	-۰/۲۲*	-۰/۲۳*	-۰/۵۰*	۱

\*\*۰/۰۱\* ۰/۰۵\*

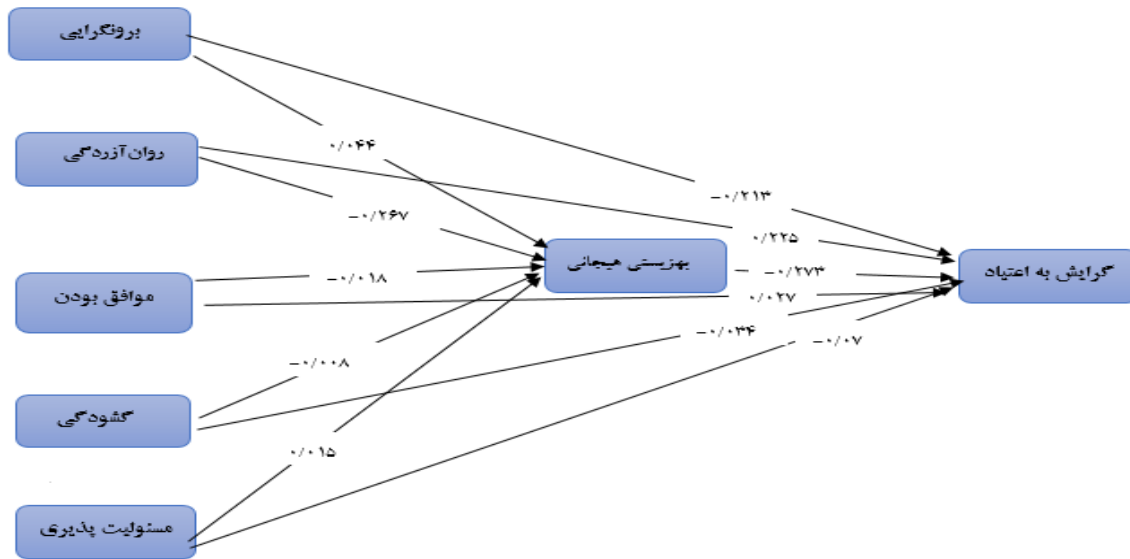
چولگی و کشیدگی متغیرها جهت بررسی نرمال بودن داده‌ها، ارائه شده است که نشان می‌دهد همه متغیرها از پیش‌فرض نرمال بودن داده‌ها برخوردار هستند.

فرض خطی بودن داده‌ها با استفاده از نمودار پراکندگی بررسی و تأیید شد.

همچنین مفروضه آماره تحمل با استفاده از VIF که برای همه متغیرها بین ۱ تا ۱۰ بود نشان از تأیید این مفروضه بود. استقلال خطاها با استفاده از آزمون دوربین-واتسون که ۱/۷۵۰ به دست آمد نیز نشان از تأیید این مفروضه بود. همچنین مفروضه نرمال بودن با استفاده از آزمون کولموگراف-اسمیرنوف نیز که برای همه متغیرها بالای ۰/۵ به دست آمد حاکی از تأیید این مفروضه بود.

جدول ۲، ماتریس همبستگی متغیرهای پژوهش را نشان می‌دهد. با توجه به نتایج، رابطه ویژگی‌های شخصیت روان‌آزردگی (۰/۴۴)، برونگرایی

(۰/۲۱)، گشودگی (-۰/۱۳)، موافق بودن (-۰/۲۲) و مسئولیت‌پذیری (-۰/۲۳)، و بهبود هیجانی (-۰/۵۴) با گرایش به اعتیاد معنی‌دار می‌باشد. در شکل ۱، مدل بالا ضرایب مسیر مدل آزمون شده گرایش به اعتیاد نوجوانان نشان داده شده است.



شکل ۱. ضرایب مسیر مدل آزمون شده گرایش به اعتیاد نوجوانان

جدول ۳. شاخص‌های نیکویی برازش مدل آزمون شده پژوهش

نام شاخص	مقدار قابل قبول	مقدار ایده‌آل	مقدار بدست آمده
کای اسکوتر ( $\chi^2$ )	$2df \leq \chi^2 \leq 3df$	$0 \leq \chi^2 \leq 2df$	۱۰۹/۱۱
معناداری $\chi^2$	$.05 < p \leq 1$	$.01 < p \leq .05$	۰/۰۰۱
نیکویی برازش (GOF)	$.50 \leq GFI < .95$	$.95 \leq GFI \leq 1$	۰/۵۳
ریشه میانگین مربعات باقی مانده (RMR)	$0 < RMR \leq 10$	$0 \leq RMR \leq .05$	۰/۰۸
شاخص برازش هنجار شده (NFI)	$.50 \leq PNFI < .60$	$.60 \leq PNFI \leq 1.00$	۰/۶۲

نتایج جدول ۳ شاخص‌های نیکویی برازش مدل آزمون شده پژوهش را نشان می‌دهد. شاخص GOF یکی از شاخص‌های تطبیقی است که مقدار بیش‌تر از ۰/۵۰ برای این مقدار نشان از برازش خوب مدل توسط داده‌ها دارد. مقدار GOF برای مدل ۰/۵۳ به دست آمد که نشان از برازش خوب مدل دارد. ماتریس باقی مانده‌ی یکی از ماتریس‌های معمولی است که هم می‌تواند برای ارزیابی برازش کلی (مدل تدوین شده) و هم برای برازش جزئی (پارامترها تعریف شده بین دو متغیر) مورد استفاده قرار گیرد. ریشه‌ی

دوم میانگین مربعات باقی مانده یا RMR برای مدل مذکور ۰/۰۸ است که برای مدل مقداری مطلوب می‌باشد. یکی از شاخص‌های تطبیقی شاخص برازش هنجار شده NFI است که مقادیر بین ۰/۵۰ تا ۰/۶۰ به عنوان قابل قبول بودن و مقادیر بالاتر از ۰/۶۰ برای این شاخص به عنوان برازش بسیار خوب داده‌ها به مدل تفسیر می‌شود. مقدار NFI برای مدل مذکور ۰/۶۲ می‌باشد که برای مدل مقداری مطلوب است.

جدول ۴. اثر مستقیم ویژگی‌های شخصیت بر گرایش به اعتیاد

مسیر	ضریب مسیر	خطای استاندارد	آماره T	سطح معناداری	نتیجه
روان‌آزردگی -> گرایش به اعتیاد	۰/۲۲	۰/۱۰	۲/۳۰	۰/۰۱۵	تأیید
برونگرایی -> گرایش به اعتیاد	۰/۲۱	۰/۰۸	۲/۷۶	۰/۰۲۰	تأیید
گشودگی -> گرایش به اعتیاد	-۰/۰۳	۰/۰۷	۰/۴۷	۰/۶۴	رد
موافق بودن -> گرایش به اعتیاد	۰/۰۳	۰/۱۰	۰/۲۸	۰/۷۸	رد
مسئولیت‌پذیری -> گرایش به اعتیاد	-۰/۰۷	۰/۱۰	۰/۷۴	۰/۴۶	رد

اعتیاد مثبت و معنی‌دار است ( $P < 0/05$ ). اما مسئولیت‌پذیری ( $-0/07$ )، گشودگی ( $-0/03$ ) و موافق بودن ( $0/03$ ) اثر مستقیم معنی‌داری بر گرایش به اعتیاد ندارد ( $P > 0/05$ ).

جدول ۴، اثر مستقیم ویژگی‌های شخصیت بر گرایش به اعتیاد را نشان می‌دهد. با توجه به نتایج، اثر مستقیم برون‌گرایی ( $0/21$ ) بر گرایش به اعتیاد مثبت و معنی‌دار است ( $P < 0/05$ ). روان‌آزردگی ( $0/22$ ) بر گرایش به

جدول ۵. اثر غیرمستقیم ویژگی‌های شخصیت بر گرایش به اعتیاد

مسیر	ضریب مسیر	خطای استاندارد	T آماره	سطح معناداری	نتیجه
برون‌گرایی -> بهزیستی هیجانی -> گرایش به اعتیاد	-0/01	0/02	0/72	0/47	رد
روان‌آزردگی -> بهزیستی هیجانی -> گرایش به اعتیاد	0/07	0/03	2/37	0/02	تائید
مسئولیت‌پذیری -> بهزیستی هیجانی -> گرایش به اعتیاد	0/04	0/02	1/84	0/07	رد
موافق بودن -> بهزیستی هیجانی -> گرایش به اعتیاد	0/01	0/02	0/31	0/76	رد
گشودگی -> بهزیستی هیجانی -> گرایش به اعتیاد	0/00	0/01	0/19	0/85	رد

بالاتر و نیز روان‌رنجورخویی برخوردارند به طوری که افراد با سوء مصرف مواد حتی سطح بالاتری از روان‌پریشی و عدم سلامت روان را نیز نشان می‌دهند (مامی و همکاران، ۱۳۹۲). در واقع در یک جمع‌بندی، تحقیقات نشان می‌دهند که افراد آسیب‌پذیر در برابر مواد با افرادی که نمرات آن‌ها گرایش بالاتری نسبت به سایرین دارند، ویژگی‌های شخصیتی به صورت برون‌گرایی بالاتر را نشان داده و معمولاً افرادی با رفتارهای تکانشی، ناشکیبا و بی‌طاقت می‌باشند. در واقع ویژگی‌های شخصیتی پیش‌بینی‌کننده مناسبی برای گرایش افراد به سوء مصرف مواد هستند (سنا، ۲۰۰۷).

در تکمیل این تبیین، می‌توان اشاره کرد مخاطره‌آمیزترین دوران زندگی از نظر شروع به مصرف مواد دوره نوجوانی است. نوجوانی دوره انتقال از کودکی به بزرگسالی و کسب اهمیت فردی و اجتماعی است. در این دوره، میل به استقلال و مخالفت با والدین به اوج خود می‌رسد و نوجوان برای اثبات بلوغ و فردیت خود ارزش‌های خانواده را زیر سؤال می‌برد و سعی در ایجاد و تحلیل ارزش‌های جدید و مخصوص به خود را دارد. مجموعه این عوامل، علاوه بر حس کنجکاوی و نیاز به تحرک، تنوع و هیجان، فرد را مستعد مصرف مواد می‌نماید (مامی و همکاران، ۱۳۹۲). با توجه به ویژگی‌هایی چون میل به استقلال و تحمیل ارزش‌های خود به والدین و دیگران در این دوره به ویژه در نوجوانان با ساخت شخصیتی برون‌گرا، قرار گرفتن در دوره نوجوانی می‌تواند نقش مهمی در آسیب‌پذیری در برابر مواد را داشته باشد. چون افراد برون‌گرا شاداب، پرنرژی و معاشرتی هستند، ارتباط و تعامل‌شان با دیگران تسهیل یافته و عملکردشان افزایش می‌یابد؛

جدول ۵ اثر غیرمستقیم ویژگی‌های شخصیت بر گرایش به اعتیاد را نشان می‌دهد. با توجه به نتایج، اثر غیرمستقیم ویژگی‌های شخصیت روان‌آزردگی بر گرایش به اعتیاد معنادار است. چون مقدار بحرانی آزمون از ۱/۹۶ بیشتر است و همچنین سطح معناداری آزمون از ۰/۰۵ کمتر است؛ بنابراین می‌توان گفت ویژگی‌های شخصیت روان‌آزردگی از طریق بهزیستی هیجانی بر گرایش به اعتیاد نوجوانان اثر غیرمستقیم منفی و معنی‌دار دارد.

## بحث و نتیجه‌گیری

پژوهش حاضر با هدف مدل‌یابی معادلات ساختاری رابطه بین ویژگی‌های شخصیتی با گرایش به اعتیاد در نوجوانان: نقش میانجی‌گر بهزیستی هیجانی انجام شده است. نتایج نشان داد، اثر مستقیم برون‌گرایی بر گرایش به اعتیاد مثبت و معنی‌دار است. روان‌آزردگی بر گرایش به اعتیاد مثبت و معنی‌دار است؛ اما مسئولیت‌پذیری و گشودگی و موافق بودن اثر مستقیم معنی‌داری بر گرایش به اعتیاد ندارد.

نتایج پژوهش حاضر با یافته‌های مغاللو و همکاران (۱۴۰۱)، اسدی و همکاران (۱۴۰۱)، مامی و همکاران (۱۳۹۲) اسکورا و همکاران (۲۰۲۰)، ناوی و همکاران (۲۰۲۱)، کوهن و همکاران (۲۰۰۷)، همخوان می‌باشد. یافته غیرهمخوان مشاهده نگردید.

در تبیین یافته به دست آمده مبنی بر اینکه ویژگی برون‌گرایی و روان‌آزردگی می‌تواند گرایش به اعتیاد را افزایش دهد، باید گفت افراد با سوء مصرف مواد، از سطح متفاوتی از برون‌گرایی و اشتیاق به تجارب تازه

همچنین از دیگر ویژگی‌های افراد برونگرا، این است که به طور مخلصانه از بودن با دیگران لذت می‌برند (زرگر و همکاران، ۱۳۸۷).

از دیگر تبیین‌های نتیجه فوق قابل پیش‌بینی بودن اعتیادپذیری نوجوانان با توجه به برونگرایی است. باید اشاره نمود، برونگرایی به خواست و تمایل نوجوانان جهت ارتباطات بیشتر، می‌تواند بیشترین سهم را در زمینه‌ی احتمال ابتلای فرد به اعتیاد دارد. در واقع می‌توان این چنین پیش‌بینی کرد که افراد برونگرا بیشتر از افراد غیر برونگرا به مصرف مواد رو می‌آورند (کوهن و همکاران، ۲۰۰۷)؛ آنچه مسلم است ویژگی‌های شخصیتی افراد می‌تواند الگوهایی برای پیش‌بینی رفتار و حالت‌های روانی آنان فراهم آورد و تفاوت‌های فردی افراد عامل مهمی است که نشان می‌دهند چرا برخی از افراد بهتر از دیگران با شرایط و متغیرهای محیطی کنار می‌آیند و از سطوح مختلف انگیزش و سلامت‌روان برخوردارند. سلامت‌روان ارتباط مستقیمی با ویژگی‌های شخصیتی هر فرد دارد. پی بردن به شخصیت، قابلیت‌ها و توانایی‌ها، یا خودپنداره از مهم‌ترین مسائل بهداشت‌روانی است، تصور مثبت و متعادل از خود داشتن نشانه سلامت‌روانی و تصور منفی و نامتعادل داشتن از خود، به معنای روان ناسالم قلمداد می‌شود (مامی و همکاران، ۱۳۹۲). نتایج مطالعه مغاللو و همکاران (۱۴۰۱) حاکی از این بود که ویژگی‌های شخصیتی شامل روان‌آزردگی، برونگرایی، گشودگی نسبت به تجارب و باوجدان بودن با میزان گرایش به اعتیاد رابطه داشتند و همچنین به صورت غیرمستقیم و از طریق تاب‌آوری نیز به صورت غیرمستقیم گرایش به اعتیاد را پیش‌بینی کردند.

همچنین روان‌آزردگی در نوجوانان می‌تواند عامل پررنگی در گرایش به مصرف مواد باشد؛ در واقع نوجوانان با ویژگی‌های شخصیتی روان‌آزردگی نوجوانان را به سمت افراد و رفتارهایی می‌کشاند تا حداقل برای مدت کوتاهی نیز، دردها و رنج‌های ناشی از مشکلات روانی و عاطفی را فراموش کنند (ناوی و همکاران، ۲۰۲۱).

همچنین نتایج نشان داد ویژگی‌های شخصیتی از طریق بهزیستی هیجانی بر گرایش به اعتیاد در نوجوانان تأثیر غیرمستقیم دارد. با توجه به نتایج، اثر غیرمستقیم ویژگی‌های شخصیت روان‌آزردگی بر گرایش به اعتیاد معنادار است.

همسو با این نتایج مطالعات مختلف مانند فیاضی بروجنی و عزیزی (۱۳۹۸) میلر و همکاران (۲۰۱۴)، دلوجیو و همکاران (۲۰۱۶)، بر رابطه بین بهزیستی هیجانی و گرایش به اعتیاد صحه گذاشته‌اند.

در تبیین نقش میانجی بهزیستی هیجانی در رابطه بین ویژگی شخصیتی روان‌آزردگی و گرایش به اعتیاد می‌توان گفت که افراد دارای سطح بهزیستی هیجانی بالا، رفتارهای انعطاف‌پذیری بیشتری از خود نشان داده و روابط بهتری را با دیگران ایجاد می‌کنند و این رفتارهای انعطاف‌پذیر باعث حل بهتر مسئله و درک بهتر شرایط می‌شود (پیوستگار و همکاران، ۱۳۸۹). همچنین افراد دارای سطح بهزیستی هیجانی بالا، برای حل مسائل زندگی پافشاری بیشتری می‌کنند، در برابر بازخوردهای نامطلوبی که از محیط اطرافشان دریافت می‌کنند، استقامت بیشتری دارند، واقع‌گراتر هستند و در نتیجه هنگام پیشامدن نامایمات، کمتر به سمت مواد می‌روند (رایت و همکاران، ۲۰۰۳)؛ این روند زمانی می‌تواند اهمیت بیشتری به خود گیرد که اثرات مثبت بهزیستی هیجانی می‌تواند ویژگی‌های شخصیتی مانند روان‌آزردگی را نیز تعدیل کند، در واقع بهزیستی و تنظیم هیجانی و ابرازگری مثبت هیجان می‌تواند زمینه‌ساز کاهش ویژگی شخصیتی روان‌آزردگی مانند افسردگی، استرس و تکانش‌وری باشد (دلوجیو و همکاران، ۲۰۱۶)، یکی از ویژگی‌های مهم در نوجوانان که می‌تواند آن‌ها را به گرایش به سمت اعتیاد ترغیب کند، تکانش‌وری است که از ویژگی‌های شخصیتی روان‌آزردگی محسوب می‌شود که از طریق افزایش بهزیستی هیجانی و تنظیم هیجان می‌تواند کاهش یافته و به تبع آن گرایش به اعتیاد نیز در نوجوانان کاهش یابد. در این ارتباط نتایج مطالعه خلیل‌زاده و همکاران (۱۳۹۶) نشان داد که مشکلات تنظیم هیجانی و عاطفه منفی با ولع مصرف با توجه به میانجی‌گری افسردگی به عنوان یکی از ویژگی‌های شخصیتی روان‌آزردگی نقش دارد.

در تبیینی دیگر قابل اشاره است که بهزیستی هیجانی با شادی درونی و برخورداری از هیجان‌های مثبت و خوشایند مرتبط است که به صورت منفی گرایش به اعتیاد را تبیین می‌کند. در واقع افرادی که بهزیستی هیجانی بیشتری دارند، علاوه بر اینکه در حل مسئله، انعطاف‌پذیری و استقامت عملکرد بهتری از خود نشان می‌دهند؛ به دلیل این که هیجان‌های مثبت بیشتری را تجربه می‌کنند، نیازی به استفاده از راهبرد غیرسازنده برای رهایی از تنش‌های روزمره زندگی ندارند (میلر، ۲۰۱۴)؛ این وضعیت منجر

### ملاحظات اخلاقی

**پیروی از اصول اخلاق پژوهش:** این مقاله برگرفته از رساله دکتری نویسنده اول در رشته روانشناسی عمومی در دانشگاه آزاد اسلامی واحد رشت با کد اخلاق IR.IAU.RASHT..REC.1400.021 کمیته سازمانی اخلاق در پژوهش‌های زیست پزشکی دانشگاه آزاد واحد رشت است. مجوزهای لازم جهت انجام پژوهش از سوی دانشگاه و آموزش و پرورش رشت تأیید و صادر شده است. برای کسب رضایت آگاهانه و آزادانه شرکت کنندگان، ابتدا هدف از اجرای پژوهش و نحوه انجام آن به طور واضح برای شرکت کنندگان تشریح گردید و پس از اخذ رضایت کتبی در مطالعه شرکت نمودند. از جانب محققان اطمینان داده شد که داده‌های فردی آن‌ها محرمانه باقی خواهد ماند.

**حامی مالی:** این پژوهش در قالب رساله دکتری و بدون حمایت مالی اجرا شده است.  
**نقش هر یک از نویسندگان:** این مقاله از رساله دکتری نویسنده اول و به راهنمایی نویسنده دوم و مشاوره نویسنده سوم استخراج شده است.

**تضاد منافع:** این نوشتار برگرفته از پایان‌نامه دکتری است و با منافع شخصی یا سازمانی منافات ندارد. نویسندگان هیچ تضاد منفعی در رابطه با این پژوهش اعلام نمی‌نمایند.

**تشکر و قدردانی:** بدین وسیله از اساتید محترم راهنما و مشاور همچنین دانش‌آموزان و مدیران مدارس و آموزش و پرورش شهرستان رشت که در اجرای پژوهش همکاری و همیاری نمودند کمال تشکر و امتنان داریم.

به افزایش انتقال دهنده‌های عصب‌شناختی مانند سروتونین و نوراپی‌نفرین شده و با اثرگذاری بر روی مشکلات روانی و روان‌آزردگی مانند افسردگی، می‌تواند به کاهش پناه بردن نوجوانان به سمت اعتیاد منجر گردد.

از محدودیت‌های این پژوهش می‌توان به محدود کردن این پژوهش به یک منطقه جغرافیایی یعنی دانش‌آموزان شهرستان رشت اشاره نمود. به دلیل شیوع ویروس کرونا، انجام پژوهش حاضر به صورت برخط و مجازی انجام شد که محدودیت‌هایی به همراه داشت. مطالعه حاضر از نظر زمانی به صورت مقطعی انجام شده است که می‌تواند از محدودیت‌های مطالعه حاضر باشد. پیشنهاد می‌گردد در پژوهش‌های آتی تلاش شود اجرای پژوهش و توزیع پرسشنامه‌ها به صورت حضوری صورت گیرد. در مطالعات آتی از مصاحبه نیز جهت گردآوری داده‌ها استفاده گردد. مطالعات آتی در سایر مکان‌های جغرافیایی در کشور نیز انجام شود. با توجه به اثر ویژگی‌های شخصیتی در کاهش گرایش به اعتیاد، پیشنهاد می‌گردد از طریق تعامل با والدین و آموزش مداخلات مبتنی بر آموزش مدیریت والدین (PMT) و اثرگذاری بر شکل‌گیری شخصیت کودکان در سنین ابتدایی، زمینه تحول و شکل‌گیری شخصیت‌های قوی و مقاوم در مقابل عوامل محرک گرایش به اعتیاد در نوجوانان ایجاد گردد. همچنین از پیشنهادات کاربردی دیگر براساس یافته‌های پژوهش حاضر، می‌توان به کاهش گرایش به اعتیاد در دانش‌آموزان از طریق اجرای برنامه‌های مداخله‌ای اشاره نمود. از آنجا که تجارب معنوی و همچنین ویژگی‌های شخصیتی در دانش‌آموزان که هنوز در حال رشد و تغییر هستند را می‌توان از طریق مداخلات آموزشی برای خود دانش‌آموزان و همچنین والدین‌شان تقویت نمود و از این طریق به کاهش گرایش به اعتیاد در آن‌ها اقدام نمود. با توجه به اثر سلامت معنوی در کاهش گرایش به اعتیاد، پیشنهاد می‌گردد از طریق آموزش‌های دینی و قرآنی در مدارس، برگزاری مراسم دینی و فرهنگی، زمینه‌های افزایش سلامت معنوی دانش‌آموزان را فراهم نمود.



## منابع

احمدی، سبا؛ قاسمی‌پور، یداله. (۱۴۰۰). مقایسه ترس از صمیمیت، ناگویی هیجانی و ارضای نیازهای بنیادین روانشناختی در افراد موفق و ناموفق در ترک اعتیاد. *فصلنامه علمی اعتیادپژوهی*. ۱۵ (۶۲)، ۱۸۵-۲۰۴.

URL: <http://etiadpajohi.ir/article-۲۶۰۱-۱-fa.html>

اسدی، سهند؛ شریفی، نسترن؛ طاهری، افسانه. (۱۴۰۱). روابط ساختاری ابعاد شخصیتی هورنای و تاب‌آوری با گرایش به اعتیاد در دانشجویان. *مجله علوم روانشناختی*، ۲۱ (۱۱۹)، ۲۲۴۸-۲۲۳۱.

doi:10.52547/JPS.21.119.2231

پیوسته‌گر، مهرانگیز؛ دستجردی، الهام؛ دهشیری غلامرضا. (۱۴۰۰). رابطه خلاقیت و بهزیستی ذهنی در دانشجویان. *مجله علوم رفتاری*. ۴ (۳)، ۲۰۷-۲۱۳.

[https://www.behavsci.ir/article\\_67691.html](https://www.behavsci.ir/article_67691.html)

حبیبی‌فر، ناصر؛ سلمان‌زاده، حامد؛ ملک‌زاده، احد؛ فقیه‌نیا ترشیزی، یوسف. (۱۳۹۹). بررسی رابطه ابعاد شخصیتی با سبک‌های رانندگی میان رانندگان تاکسی شهر تهران. *سلامت کار ایران*. ۱۷ (۱)، ۳۸۲-۳۹۸.

URL: <http://ioh.iuims.ac.ir/article-۲۸۴۰-۱-fa.html>

خدایی، علی؛ شکری، امید. (۱۳۸۸). مدل‌یابی ساختاری بین صفات شخصیت، سبک‌های مقابله با تنیدگی و بهزیستی ذهنی دانشجویان دختر. *فصلنامه علمی پژوهشی دانشگاه اصفهان*. ۴ (۱۶)، ۱۲۰-۱۵۷.

[/article\\_4316.html?lang=en](/article_4316.html?lang=en)

خلیل‌زاده، نواله؛ میکائیلی منیع، فرزانه؛ عیسی‌زادگان، علی. (۱۳۹۶). رابطه مشکلات تنظیم هیجانی و عاطفه منفی با ولع مصرف با توجه به میانجی‌گری افسردگی. *فصلنامه علمی اعتیادپژوهی*. ۱۱ (۴۲)، ۲۱۲-۱۹۷.

URL: <http://etiadpajohi.ir/article-۱۱۷۰-۱-fa.html>

زرگر، یداله؛ نجاریان، بهمن؛ نعمی، عبدازهر. (۱۳۸۷). بررسی رابطه ویژگی‌های شخصیتی (هیجان‌خواهی، ابراز وجود، سرسختی روانشناختی)، نگرش مذهبی و رضایت زناشویی با آمادگی اعتیاد به مواد مخدر در کارکنان یک شرکت صنعتی در اهواز. *مجله علوم تربیتی و روانشناسی*. ۱۵ (۱)، ۹۹-۱۲۰.

file:///C:/Users/Administrator/Downloads/52313870105.pdf

سهرابی، زهرا؛ قلمی، زهرا. (۱۳۹۸). رابطه بهزیستی هیجانی و اجتماعی با هدف‌گرایی تحصیلی دانش‌آموزان. *رویش روانشناسی*. ۸ (۷)، ۱۱۳-۱۱۸.

URL: <http://frooyesh.ir/article-۱۳۱۶-۱-fa.html>

طاهری، امین؛ نعمی، عبدالزهر؛ امیرفرخایی، آریتا؛ آتش افروز، عسکر. (۱۴۰۱). رابطه توانمندی شخصیتی با بهزیستی اجتماعی، روانشناختی و معنوی با میانجی‌گری استفاده از توانمندی منش. *مجله علوم روانشناختی*. ۲۱ (۱۱۰)، ۴۳۵-۴۱۹.

URL: <http://psychologicalscience.ir/article-۱۲۹۶-۱-fa.html>

فیاضی بروجنی، الهه؛ عزیزی، معصومه. (۱۳۹۸). پیش‌بینی گرایش به اعتیاد بر پایه ی بهزیستی هیجانی و تاب‌آوری در نوجوانان دختر، همایش بین‌المللی روانشناسی بالینی: ارزیابی، تشخیص، درمان، تهران.

<https://civilica.com/doc/1115428/>

مامی، شهرام؛ احدی، حسن؛ نادری، فرح؛ عنایتی، میرصلاح‌الدین؛ مظاهری، محمدمهدی. (۱۳۹۲). پیش‌بینی مدل گرایش به اعتیاد مبتنی بر عوامل شخصیتی (NEO) بواسطه متغیر میانجی سلامت‌روان. *مجله علوم پزشکی ایلام*. ۲۱ (۶)، ۲۴۸-۲۵۶.

URL: <http://sjimu.medilam.ac.ir/article-۶۹۰-۱-fa.html>

مختارپور، حسن؛ گودرزی، محمدعلی؛ تقوی، محمدرضا؛ فقیهی، علی‌اکبر. (۱۴۰۰). انگیزه‌های سوء مصرف کنندگان مواد: یک مطالعه کیفی. *مجله علوم روانشناختی*. ۲۰ (۱۰۶)، ۱۸۰۹-۱۷۸۷.

URL: <http://psychologicalscience.ir/article-۱۴۱۰-۱-fa.html>

مغانلو، مهناز؛ والیوند، یاسر. (۱۴۰۱). مدل‌یابی گرایش به اعتیاد بر اساس صفات مدل پنج عاملی شخصیت با میانجی‌گری تاب‌آوری در دانشجویان. *فصلنامه علمی اعتیادپژوهی*. ۱۶ (۶۳)، ۲۸۴-۲۶۷.

URL: <http://etiadpajohi.ir/article-۲۵۹۴-۱-fa.html>

## References

Ahmadi, S., Ghasemipour, Y. (2022). Comparing Fear of Intimacy, Alexithymia, and Satisfaction of Basic Psychological Needs in Successful and Unsuccessful Individuals in the Treatment of Addiction. *Etiadpajohi*, 15 (62), 185-204. (Persian). URL: <http://etiadpajohi.ir/article-1-2601-fa.html>.

Apalkovaa, Y., Butovskayaa, ML., Shackelford, TK., and Bernhard, F. (2020). Personality, aggression, sensation seeking, and hormonal responses to challenge in Russian alpinists and special operation forces. *Personality and Individual Differences*, 169, 110238. <https://doi.org/10.1016/j.paid.2020.110238>.

Asadi, S., Sharifi, N., Taheri, A. (2022). Structural relationships of horney's personality dimensions and resilience with addiction tendency in students.

- Journal of Psychological Science*, 21(119), 2231-2248. (Persian). doi:[10.52547/JPS.21.119.2231](https://doi.org/10.52547/JPS.21.119.2231)
- Bywater T., Sharples J. (2021). Effective evidence-based interventions for emotional well-being lessons for policy and practice. *Research Papers in Education*, 27, 389-408. <https://doi.org/10.1080/02671522.2012.690242>.
- Cohen, P., Chen, H., Crawford, T.N., Brook, J.S., Gordon, K. (2007). Personality disorders in early adolescence and the development of later substance use disorders in the general population. *Drug and Alcohol Dependence*, 88, 71- 84. doi:[10.1016/j.drugalcdep.2006.12.012](https://doi.org/10.1016/j.drugalcdep.2006.12.012).
- Colledge, F., Sattler, I., Schilling, H., Gerber, M., Pühse, U., & Walter, M. (2020). Mental disorders in individuals at risk for exercise addiction - A systematic review. *Addictive behaviors reports*, 12, 100314. <https://doi.org/10.1016/j.abrep.2020.100314>.
- Delvecchio, E., Di Riso, D., Lis, A., Salcuni, S. (2016). Adult Attachment, Social Adjustment, and Well-Being in Drug-Addicted Inpatients. *Psychological Reports*, 118 (2), 587-607. <https://doi.org/10.1177/0033294116639181>.
- DeYoung, C. G., & Tiberius, V. (2023). Value fulfillment from a cybernetic perspective: A new psychological theory of well-being. *Personality and Social Psychology Review*, 27(1), 3-27. <https://doi.org/10.1177/10888683221083777>.
- Diener, E. (2000). Subjective well-being, The Science of Happiness and a Personal for a National index, American, *Psychologist*, 55, 34-43. <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/11392863/>.
- Donatti Gallassi, A., Oliveira, K. D., Silva, M. D., Machado, I. A., & Wagner, G. A. (2021). The relationship between level of education and moral judgment toward who abuse drugs. *Ciência & Saúde Coletiva*, 26, 2335-2343. <https://doi.org/10.1590/1413-81232021266.26392018>.
- Habibifar, N., Salmanzadeh, H., Malekzadeh, A., Faghihnia Torshizi, Y. (2020). Investigating the Relationship between Personality Dimensions and Driving Styles among Taxi Drivers in Tehran. *Ioh*, 17 (1), 382-398. (Persian). URL: <http://ioh.iuums.ac.ir/article-1-2840-fa.html>.
- Karaer, Y., & Akdemir, D. (2019). Parenting styles, perceived social support and emotion regulation in adolescents with internet addiction. *Comprehensive psychiatry*, 92, 22-27. <https://doi.org/10.1016/j.comppsy.2019.03.003>.
- Khalilzadeh, N., Mikaeli Mani, F., IssaZadegan, A. (2017). On the Relationship of Emotional Regulation and Negative Affect with Craving for Drug Use with the Mediating Role of Depression. *Etiadpajohi*, 11 (42), 197-212. (Persian). URL: <http://etiadpajohi.ir/article-1-1170-fa.html>.
- Khodaei, A., Shokri, O. (2010). Modeling the Structural Relationships among Personality Traits, Stress Coping Styles and Subjective Well-being of Male and Female Undergraduate Students. *Journal of Modern Psychological Researches*, 4(16), 117-154. (Persian). [/article\\_4316.html?lang=en](http://article_4316.html?lang=en).
- Kunst, J. R., Lefringhausen, K., Sam, D. L., Berry, J. W., & Dovidio, J. F. (2021). The Missing Side of Acculturation: How Majority-Group Members Relate to Immigrant and Minority-Group Cultures. *Current Directions in Psychological Science*, 30(6), 485-494. <https://doi.org/10.1177/09637214211040771>
- Mami, S., Ahadi, H., Naderi, F., Enaiati, M., Mazaheri, M. (201). The Estimation of Addiction Tendency Model Based on Personality Factors (NEO) Via Mental Health Mediator Variable. *Journal of Ilam University of Medical Sciences*, 21 (6):248- 256. (Persian). URL: <http://sjimu.medilam.ac.ir/article-1-690-fa.html>.
- McAneney, H., Tully, M. A., Hunter, R. F., Kouvonen, A., Veal, P., Stevenson, M., & Kee, F. (2015). Individual factors and perceived community characteristics in relation to mental health and mental well-being. *BMC public health*, 15, 1237. <https://doi.org/10.1186/s12889-015-2590-8>.
- Miller, M., Kiverstein, J., and, Rietvel, E. (2020). Embodying addiction: A predictive processing account. *Brain and Cognition*, 138 (2020) 105495. <https://doi.org/10.1016/j.bandc.2019.105495>.
- Miller, PG., Hyder, S., Zinkiewicz, L., Droste, N., Harris, J.B. (2014). Comparing subjective well-being and healthrelated quality of life of Australian drug users in treatment in regional and rural Victoria. *Drug and Alcohol Review*, 33 (6), 651-7. <https://doi.org/10.1111/dar.12124>.
- Moghanloo, M., valivand, Y. (2022). Modeling the Tendency to Addiction Based the Five-Factor Personality Model Mediated by Resilience in Students. *Etiadpajohi*, 16 (63), 267-284. (Persian). URL: <http://etiadpajohi.ir/article-1-2594-fa.html>
- Mokhtarpour, H., Goodarzi, MA., Taghavi, M. R, Faghihi, A. (2021). Motivations for substance abusers: A qualitative study. *Journal of Psychological Science*,

- 20(106), 1787-1809. (Persian). doi:10.52547/JPS.20.106.1787
- Mund, M., Freuding, M. M., Möbius, K., Horn, N., & Neyer, F. J. (2020). The stability and change of loneliness across the life span: A meta-analysis of longitudinal studies. *Personality and Social Psychology Review, 24*(1), 24-52. <https://doi.org/10.1177/1088868319850738>.
- Nawi, A. M., Ismail, R., Ibrahim, F., Hassan, MR., Manaf, M. R. A., Amit, N., & Shafuridin, NS. (2021). Risk and protective factors of drug abuse among adolescents: a systematic review. *BMC public health, 21*(1), 1-15. <https://doi.org/10.1186/s12889-021-11906-2>.
- Osmann, J., Dvorkin, J., Inbar, Y., Page-Gould, E., & Feinstein, A. (2021). The emotional well-being of journalists exposed to traumatic events: A mapping review. *Media, War & Conflict, 14*(4), 476-502. <https://doi.org/10.1177/1750635219895998>.
- Rauthmann, J. F., & Sherman, R. A. (2023). Patterned person-situation fit in daily life: Examining magnitudes, stabilities, and correlates of trait-situation and state-situation fit. *European Journal of Personality, 37*(5), 501-523. <https://doi.org/10.1177/08902070221104636>.
- Skóra, MN., Pattij, T., Beroun, A., Kogias, G., Mielenz, D., de Vries, T., & Müller, CP. (2020). Personality driven alcohol and drug abuse: New mechanisms revealed. *Neuroscience & Biobehavioral Reviews, 116*, 64-73. <https://doi.org/10.1016/j.neubiorev.2020.06.023>.
- Sohrabi, Z., Ghalami, Z. (2019). The relationship between emotional and social well-being with academic goal orientation of students. *Rooyesh, 8* (7), 113-118 (Persian). URL: <http://frooyesh.ir/article-1-1316-fa.html>.
- Tabachnick, BG., & Fidell, LS. (2007). *Using Multivariate Statistics* (5th ed.). New York: Allyn and Bacon. <https://doi.org/10.4236/ojm.2013.33016>.
- Taheri, A., Naami, AZ., Amir Fakhraei, A., askar, A. (2022). Relationship between character strength and social, psychological, and spiritual well-being with mediating use of character strength. *Journal of Psychological Science, 21*(110), 419-435. (Persian). doi:10.52547/JPS.21.110.419 URL: <http://psychologicalscience.ir/article-1-1296-fa.html>
- Wiers., R., Verschure, P. (2021). Curing the broken brain model of addiction: Neurorehabilitation from a systems perspective. *Addictive Behaviors, 112*